

המוקד להגנת הפרט

مركز الدفاع عن الفرد

רחוב אבו עוביידה 4
ירושלים 97200
טל. 02.6283555
פקס. 02.6276317

شارع أبو عبيده ٤
القدس ٩٧٢٠٠
هاتف. ٠٢. ٦٢٨٣٥٥٥
فاكس. ٠٢. ٦٢٧٦٣١٧

mail@hamoked.org.il
www.hamoked.org.il

משטר ההיתרים ב"מרחב התפר" – ציר זמן

בשנת 2002 מתחילה ישראל בבניית חומת הפרדה. החומה אינה מוקמת על הקו הירוק, כפי שמחייב החוק הבינלאומי, אלא חודרת עמוק אל תוך השטח הכבוש. קרקע פלסטינית נכלאת במתחם – המבודד מצדו האחד ממדינת ישראל ומצדו האחר מהגדה המערבית – שזכה לכינוי "מרחב התפר". מאז הקמת החומה, מקיים הצבא באיזור זה משטר היתרים דרקוני הדורש, בין השאר, כי כל פלסטיני המתגורר ב"מרחב התפר" או מעוניין להיכנס אליו יצטייד מראש בהיתר לשם כך. משטר ההיתרים משול למשטר אפרטהייד, שכן הוא תקף רק לפלסטינים, בעוד ישראלים ותיירים אינם נדרשים להיתר כלשהו על מנת להיכנס ל"מרחב התפר" ולשהות בו.

יישומו של משטר ההיתרים בידי הצבא מעקר את יכולתם של הפלסטינים לנהל שגרת חיים נורמאלית. משטר ההיתרים הופך על פיה את נקודת המוצא של המשפט הבינלאומי, לפיה יש לאפשר לאדם חופש תנועה בארצו, ויש בו משום ענישה קולקטיבית של כלל האוכלוסייה הפלסטינית. הפגיעה בזכות לחופש התנועה גוררת אחריה פגיעה בזכויות אדם נוספות: הזכות לחיי משפחה, לבריאות, לחינוך, לקניין, לפרנסה, לתרבות ולחיי חברה וקהילה, כל זאת יחד עם פגיעה חריפה וחמורה בזכות לשוויון ולכבוד.

לפגיעה בזכויות האדם כתוצאה ממשטר ההיתרים תוצאות הרסניות; למעשה מדובר בנישול זוחל מאדמות הגדה המערבית בחסות בירוקרטיה המעוגנת בספר חוקים צבאי ובהכשר מטעם בית המשפט העליון של מדינת ישראל.

[חומת ההפרדה – מפה](#)

שנות ה-90 במהלך שנות ה-90' מגבשת ישראל כמה תכניות להקמת גדר שתחצוץ בין הגדה המערבית לשטח ישראל

מטרת הגדר להגביר את השליטה והפיקוח על מעבר פלסטינים לתחומי מדינת ישראל. התכניות לא יוצאות אל הפועל.

[כתבה מעיתון "הארץ", 11 דצמבר 1995](#)

[כתבה מעיתון "הארץ", 21 דצמבר 1995](#)

ועדת השרים לביטחון לאומי, בראשות ראש הממשלה אריאל שרון, מאשרת את תכנית "מרחב התפר" 18.7.2001

"מרחב התפר" מוגדר במפה כשטח הנמצא משני צידי הקו הירוק. [התכנית](#) מיועדת למנוע כניסת פלסטינים מהגדה המערבית לישראל, "ולהנהיג במרחב 'משטר', שיאפשר פעילות אפקטיבית למניעה, לסיכול וליירוט של הסתננות, למניעת שהייה בלתי חוקית, ולהגנה על האינטרס הישראלי לטווח ארוך".

14.4.2002 ישראל מחליטה להתחיל באופן מיידי בהקמתה של חומת הפרדה: הקבינט מבהיר "כי אין בתכנית זאת והעשייה מכוחה כדי לסמן גבולות מדיניים"

[הקבינט הביטחוני של ישראל מחליט](#) "במגמה לשפר ולחזק את ההיערכות והיכולות המבצעיות במסגרת ההתמודדות עם הטרור, וכדי לסכל, לשבש ולמנוע חדירת פעילות חבלנית מתחומי יהודה ושומרון לישראל", כי הצבא והמשטרה ימנעו מעבר של פלסטינים מהגדה המערבית לתחומי מדינת ישראל וירושלים – למעט במקרים הומניטאריים ולמעט חריגים.

מוגשות העתירות הראשונות נגד החומה

אפריל-מאי
2002

העותרים – תושבי כפרים שהצבא הוציא צווי תפיסה לאדמותיהם לצורך הקמת חומת ההפרדה – טוענים כי התפיסה מנוגדת להחלטת ממשלת ישראל, נעשתה ללא הודעה מוקדמת לבעלי הקרקע וללא ההיתרים הנדרשים. הפקעת הקרקעות מנוגדת לדין החל באיזור ולכללי המשפט הבינלאומי ומהווה ניסיון לספח שטחים ולקבוע גבולות קבע שלא במשא ומתן.

[בג"ץ 3325/02 ; בג"ץ 3771/02](#)

24.4.2002 **הצבא מוציא צו לתפיסת מקרקעין, ומפקיע עשרות דונמים של אדמה חקלאית מכפרים פלסטיניים באיזור רמאללה: "לצרכים צבאיים ולנוכח הנסיבות הביטחוניות המיוחדות"**
[צווים](#) רבים דומים הוצאו בחודשים העוקבים והפקיעו אלפי דונמים השייכים לפלסטינים לאורך כל התוואי המיועד לחומה.

בג"ץ דוחה את שתי העתירות הראשונות נגד החומה

9.5.2002

השופטים מקבלים את עמדת המדינה, הטוענת כי תוואי החומה נקבע על פי הצורך בשליטה טופוגראפית, מרחב ביטחון וצמצום הפגיעה בשטחים מעובדים – ללא כל טעם פוליטי. בית המשפט קובע כי "לא נפל בהחלטת המשיבים [ישראל] פגם המצדיק התערבותנו".

[פסק דין בבג"ץ 3325/02 ; פסק דין בבג"ץ 3771/02](#)

15.5.2002 **משרד הביטחון מקים את "מינהלת מרחב התפר", הנושאת באחריות להקמת החומה**

24.6.2002 **ראש הממשלה אריאל שרון: החומה "אינה מבטאת גבול מדיני או אחר. היא אמצעי בלבד"**

בפני הממשלה מוצגת תפישת הביטחון של "מרחב התפר", של "עוטף ירושלים" (האיזור המקיף את כלל השכונות של ירושלים המזרחית אשר סופחו לישראל ב-1967) ושל "איזור הביטחון המזרחי" (לאורך נהר הירדן, מעמק בית שאן בצפון ועד ערד בדרום). [ישראל](#)

מאשרת "הקמת גדרות ביטחון ומכשולים למטרת צמצום חדירת טרוריסטים מאיו"ש לפיגועים לתוככי ישראל".

דו"ח של מבקר המדינה מצביע על מחדלים בביצוע תכנית "מרחב התפר" 31.7.2002

הדו"ח מתמקד בהיבטי התוכנית הקשורים לשמירה על ביטחונם של אזרחי ישראל ולפעילות כוחות הביטחון הישראליים. מבקר המדינה מתעלם לחלוטין מהפגיעה הקשה שנגרמת – כתוצאה מהחומה לפלסטינים בשטחים הכבושים.

המוקד להגנת הפרט מפעיל מוקד חירום טלפוני שתכליתו מתן סיוע לפונים בזמן אמת; תלונות הקשורות בחומת ההפרדה מהוות את החלק הארי מכלל התלונות המתקבלות במוקד החירום לאורך השנים 2010-2002

בין היתר מטפל מוקד החירום בעיכובים במתן היתרים, באיחורים בפתיחת שערים שנועדו למעבר חקלאים, בעיכובים במחסומים ובמעברים בחומה ובסירוב חיילים לאפשר העברת בעלי חיים, ציוד וסחורות. תלונות אלו מטופלות לאלתר בשיחות טלפון עם הגורמים הרלוונטיים בצבא, במטרה לזרז את הטיפול בבעיה:

- תושב הכפר ברטעה מגיע ב-14.8.2006 במכוניתו לשער בחומה המוביל אל כפרו, המצוי באיזור שהפך להיות "מרחב התפר". האיש מחזיק בהיתר מעבר דרך השער במכוניתו, אולם החיילים לא מתירים לו לעבור – בנו בן החודשיים הנמצא עמו במכונית נחשב בעיניהם "נוסע ללא היתר", שאינו רשאי לעבור במעבר המיועד לכלי רכב. מוקד החירום יוצר קשר עם התא ההומניטארי של המינהל האזרחי ודורש שיתירו לאיש לעבור, אך ללא הועיל. בתום עיכוב של למעלה משעתיים מודיעים חיילי המחסום לאיש כי עליו למסור את בנו לאחד מבני הכפר, והלה יעבירו בפתח המיועד להולכי רגל, ואילו הוא עצמו יעבור לבד בפתח המיועד למכוניות. וכך אכן היה. האב ובנו בן החודשיים עוברים את החומה בנפרד. (תח 7131)

- ב-31.8.2008 מסרבים חיילים לאפשר לפלסטיני לחצות את חומת ההפרדה בדרכו לח'רבת אלרעדיה – קהילה כפרית קטנה שמצאה עצמה כלאה ב"מרחב התפר" לאחר הקמת החומה – עם חמורו, הנושא שמונה שקי קמח, בטענה כי מדובר בכמות מסחרית הטעונה תיאום מראש וכי אין להכניס לאיזור יותר משני שקים. לאחר התערבות המוקד מתאפשר המעבר, עם החמור ועם כל שקי הקמח. (תח 7712)

- ב-20.6.2010 מונעים חיילים מרופאה פלסטינית לעבור בשער חומת ההפרדה לכיוון הכפר ח'רבת אום ריחאן שב"מרחב התפר", אף על פי שהיא מחזיקה בהיתר המיועד לצוות רפואי. בירור מצד המוקד מעלה שמדובר במניעה המכונה בעגה הצבאית "אי סגירת מעגל", כלומר, ברישומי הצבא מצוין שהרופאה עברה את החומה לכיוון השטח הסגור אבל לא מצוין שחזרה משם. מבחינת הצבא, המסקנה המיידית במקרה כזה

היא שהאדם עבר ללא היתר לישראל. בעקבות התערבות המוקד נקראת הרופאה לשער וניתן לה לעבור. המניעה במחשבי הצבא מוסרת. (תח 8248)

מרץ 2003
בצלם: הקמת חומת ההפרדה תפגע בזכויות האדם של למעלה מ-210,000 פלסטינים בגדה המערבית

[נייר עמדה של בצלם](#) קובע כי חומת ההפרדה – שישראל מתכננת לבנות בתוך שטח הגדה המערבית – תהפוך עשרות יישובים פלסטיניים למובלעות, שיהיו כלואות בין החומה לבין הקו הירוק, ותפריד עשרות כפרים אחרים מאדמותיהם החקלאיות, שייוותרו ממערב לחומה. בצלם טוען, כי תוואי החומה נקבע תוך התעלמות כמעט מוחלטת מזכויות אדם ותוך הסתמכות על שיקולים זרים, בהם הרצון לכלול כמה שיותר התנחלויות בצד הישראלי של החומה, במטרה להקל על סיפוחן לישראל.

1.7.2003
דו"ח של אונר"א על הפגיעה בזכויות האדם בשטחים כתוצאה מחומת ההפרדה

[סוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם לפליטים פלסטינים במזרח התיכון \(UNRWA\) קובעת](#), כי חומת ההפרדה פוגעת בזכויות הפלסטינים בתחומי הקרקעות, הפרנסה, המים, הבריאות והחינוך.

21.8.2003
הוועדה לזכויות אדם של האו"ם: על ישראל לחדול מבניית חומת ההפרדה בתוך השטחים הכבושים

[האו"ם קובע](#) כי "מרחב התפר" והחומה פוגעים בכל תחומי החיים של הפלסטינים, ובמיוחד בזכותם לחופש תנועה ונגישות לשירותי בריאות ומים.

1.10.2003
ישראל מחליטה על המשך בנייתה של חומת ההפרדה

[הממשלה קובעת](#) כי "ייעשה כל מאמץ לצמצם, ככל הניתן, הפרעות העלולות להיגרם לאזרחות החיים של הפלסטינים בעקבות הקמת המכשול".

2.10.2003
כינון "משטר ההיתרים": הצבא מוציא צו המכריז על "מרחב התפר" כשטח סגור שהכניסה אליו והשהייה בו מותרות רק לאזרחי ישראל ולתושביה, וכן לכל יהודי באשר הוא

פלסטינים המתגוררים במובלעות שנוצרו ב[שטח הסגור](#) חייבים לקבל "תעודת תושב קבע" כדי להמשיך ולשהות בביתם; פלסטינים המעוניינים להיכנס ל"מרחב התפר" לכל מטרה שהיא – לבקר את משפחתם, לעבד את אדמתם וכדומה – נדרשים לקבל מהצבא היתר מיוחד לשם כך.

<p>מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית מוציא היתר כניסה כללי ל"מרחב התפר" ולשהייה בו</p>	2.10.2003
<p>ההיתר כולל שלושה "סוגי בני אדם" [כך במקור] – תיירים, פלסטינים המחזיקים בהיתר תעסוקה בהתנחלויות ופלסטינים המחזיקים באישור כניסה לישראל.</p>	
<p>המוקד להגנת הפרט לבג"ץ: בניית חומת הפרדה בתוך השטח הכבוש מהווה הפרה חמורה של עקרונות המשפט הבינלאומי</p>	6.11.2003
<p>בעתירה יוצא המוקד נגד ההכרזה על "מרחב התפר" כשטח צבאי סגור, וטוען כי משטר ההיתרים יוצר משטר אפרטהייד ומפלה את הפלסטינים, תושבי הגדה המערבית, אפליה גסה, בלתי אנושית, בלתי מוסרית ובלתי חוקית. העתירה מבוססת על הוראות המשפט הבינלאומי הנוגעות לתפיסה לוחמתית, ובהן אמנת ג'נבה הרביעית, אמנת האג ואמנת רומא.</p>	
<p>דו"ח מזכ"ל האו"ם בעניין חומת הפרדה: הקמת החומה על אדמת הגדה המערבית מנוגדת לחוק הבינלאומי; על ישראל לחדול מבנייתה ולפרק את כל החלקים שכבר נבנו בתוך השטחים הכבושים</p>	24.11.2003
<p>לקריאת הדו"ח</p>	
<p>האגודה לזכויות האזרח בישראל לבג"ץ: להורות לצבא לפתוח 24 שעות ביממה, במשך כל ימות השבוע, את המעברים בחומת הפרדה החוצצים בין "מרחב התפר" לשאר חלקי הגדה המערבית</p>	28.12.2003
<p>האגודה טוענת כי פתיחה מוגבלת בזמן של השערים פוגעת בזכויות היסוד של עשרות אלפי פלסטינים והופכת את חייהם לבלתי נסבלים.</p>	
<p>בפברואר 2004, במסגרת העתירות העקרוניות של המוקד להגנת הפרט והאגודה נגד משטר ההיתרים, מוסרת פרקליטות המדינה לבית המשפט העליון כי לחקלאים פלסטינים תותר כניסה חופשית לשטחי "מרחב התפר" "במעברים הפתוחים 24 שעות ביממה, 7 ימים בשבוע, במידה שירצו להיכנס למרחב התפר או לצאת ממנו, לשם עיבוד אדמתם". הבטחות אלו נשארות בבחינת אות מתה.</p>	
<p>המוקד להגנת הפרט ועותרים אחרים מגישים לבג"ץ למעלה מ-150 עתירות פרטניות כנגד החומה</p>	2004 ואילך

העותרים מבקשים מבית המשפט להורות לישראל לפרק חלקים של החומה, הפוגעת בזכויות התושבים וגוזלת מאות דונמים של אדמות חקלאיות פלסטיניות, במטרה להרחיב את שטחי ההתנחלויות וללא כל צורך ביטחוני.

21.1.2004 **האגודה לזכויות האזרח בישראל לבג"ץ: להורות לצבא לבטל את משטר ההיתרים והצווים שמפעיל הצבא ב"מרחב התפר"**

[האגודה טוענת](#) כי הפיכת האיזור לשטח צבאי סגור פוגעת בזכויות היסוד של הפלסטינים, במיוחד בזכות לחופש התנועה, בזכות לקיום בכבוד ובזכות לחיי משפחה.

30.6.2004 **עשרה ימים בלבד לפני שבית הדין הבינלאומי לצדק בהאג פוסק בעניין החומה: בג"ץ פוסל את תוואי החומה באיזור בית סוריק ("עוטף ירושלים")**

[בג"ץ קובע](#) כי על פי מבחן המידתיות – המתבסס על המשפט הבינלאומי ההומניטארי ועל המשפט המינהלי הישראלי – הנזק לפלסטינים באיזור בית סוריק עולה על התועלת הביטחונית שבהקמת החומה. עם זאת קובע בג"ץ, בניגוד לעמדת העותרים, שהטעם לעצם הקמת החומה הוא ביטחוני ולא מדיני.

לאור פסק הדין, ניתנים צווי ביניים בכמה מהעיתרות, המונעים את המשך עבודות הבנייה בקטעים נוספים של החומה. במקרים רבים [מתקבלות העתירות](#), ובית המשפט קובע כי התוואי שקבעה ישראל פוגע באופן לא מידתי בזכויותיהם של התושבים הפלסטינים. ישראל נאלצת לפרק חלקים מהחומה ולקבוע תוואי שפגיעתו בחיי התושבים פחותה.

9.7.2004 **בית הדין הבינלאומי לצדק בהאג: בניית החומה בשטחים הפלסטיניים הכבושים ומשטר ההיתרים מנוגדים לחוק הבינלאומי**

[בית הדין קובע](#) כי על ישראל לפרק את החומה כולה ולפצות את הפלסטינים שנפגעו מבנייתה, וכי על העצרת הכללית של האו"ם ומועצת הביטחון לשקול צעדים שיביאו לסיום מצב בלתי חוקי זה.

20.2.2005 **ישראל מחליטה על המשך בניית חומת הפרדה בתוואי מתוקן**

[הממשלה קובעת](#) כי החומה תיבנה "תוך הקפדה על צמצום, ככל הניתן, של השפעתו על אורח החיים של הפלסטינים בהתאם לאמות המידה שהותוו בפסיקת בג"ץ".

גם לאחר השינוי, 85% מהתוואי המתוקן של החומה עובר בתוך שטח הגדה המערבית ולא על הקו הירוק.

במסגרת [עתירת המוקד להגנת הפרט](#) נגד תוואי חומת ההפרדה באיזור הכפרים עזון ונבי אליאס, [מודה המדינה](#) כי תוואי החומה נקבע בהתאם לתכנית להרחבת ההתנחלות צופין – תכנית שכלל לא אושרה. הודעה זו של המדינה מנוגדת לעמדתה בעתירה קודמת שעסקה באותו איזור, בה טענה ישראל כי תוואי החומה נקבע משיקולים ביטחוניים-מבצעיים בלבד (על בסיס עמדה זו [נדחתה העתירה הקודמת](#)).

[בפסק הדין](#) מקבלים השופטים את עתירת המוקד, מורים על פירוק קטע מהחומה ומותחים ביקורת חריפה על התנהלות המדינה: "בעתירה שלפנינו התגלתה תופעה חמורה. לא הוצגה בפני בית המשפט העליון בעתירה הראשונה התמונה בשלמותה... העתירה שלפנינו מצביעה על אירוע שאין להשלים עימו, לפיו המידע שסופק לבית המשפט לא שיקף את מלוא השיקולים שעמדו לנגד עיניהם של מקבלי החלטות". בית המשפט מטיל על המדינה תשלום הוצאות העותרים בסך 50,000 ש"ח.

בג"ץ מקבל את עתירת האגודה לזכויות האזרח נגד תוואי חומת ההפרדה באיזור קלקיליה (מובלעת אלפי מנשה)

[בית המשפט קובע](#) כי התוואי פוגע באופן לא מידתי בזכויותיהם של התושבים הפלסטינים בכפרים שנכלאו בתוך המובלעת ונותקו משטחי הגדה המערבית, וכי על ישראל לפרק את החומה באיזור ולקבוע תוואי שפגיעתו בחיי התושבים פחותה.

יחד עם זאת פוסק בג"ץ כי על פי המשפט הבינלאומי, המפקד הצבאי מוסמך להקים את החומה בתוך השטח הכבוש גם לשם הגנה על המתנחלים.

בפסק הדין מסביר הנשיא ברק כי התשתית הנורמטיבית שעליה ביססו בג"ץ ובית הדין הבינלאומי לצדק בהאג את החלטותיהם – משותפת, והשוני במסקנות נובע מהרקע העובדתי השונה שהוצג בפני בתי המשפט.

[ביקורת שיפוטית על פסק הדין](#)

המוקד להגנת הפרט בעתירה מתוקנת לבג"ץ: משטר ההיתרים שמנהיגה ישראל ב"מרחב התפר" הוא משטר אפרטהייד משפטי

המוקד מתקן את עתירתו (ר' 6.11.2003) בעקבות פסיקת בג"ץ מספטמבר 2005, הקובעת כי המפקד הצבאי מוסמך להקים את החומה בתוך השטח הכבוש גם לשם הגנה על המתנחלים. [המוקד טוען](#) כי משטר ההיתרים יוצר ב"מרחב התפר" תושבים משני סוגים:

ישראלים ותיירים – החופשיים לנוע בו; ופלסטינים, בני המקום, שעבורם השטח סגור והם תלויים בהיתרים שונים כדי להיכנס למרחב, לעבוד בו, ללון בו ולצאת ממנו.

משטר זה מפר את עקרונות המשפט הבינלאומי ההומניטארי והמשפט הבינלאומי של זכויות האדם וניתן לראות ביישומו משום פשע מלחמה.

בג"ץ פוסל את תוואי החומה ממערב לבילעין. הנשיאה בייניש: "אין להסביר תוואי זה אלא ברצון לכלול את החלק המזרחי של 'מתתיהו מזרח' ממערב לגדר"

[נשיאת בית המשפט העליון מוסיפה](#) כי "התוואי הקיים של הגדר מעורר תהיות גם מבחינת היתרון הביטחוני שהוא מעניק. אין חולק כי התוואי עובר ברובו בשטח נחות מבחינה טופוגרפית. [...] הוא מסכן את הכוחות המסיירים לאורך התוואי".

במסגרת עתירת המוקד להגנת הפרט נגד משטר ההיתרים, מפרסם הצבא את קבוצת הפקודות (קפ"ק) הנוגעות ל"מרחב התפר", המעגנת ומפרטת את הכללים הנוגעים לכניסה לשטח זה וכן לשהייה ולמגורים בו

[הקפ"ק](#), המכיל עשרות עמודים – עמוסים בכללים, טפסים, טבלאות ותרשימי זרימה – ונדפס בשפה העברית בלבד, מגדיר לא פחות מתשעה סוגים של היתרים ל"מרחב התפר" וקובע נוהל נפרד לקבלת כל אחד מהם. כך, למשל, נקבע שלפני מתן "תעודת תושב קבע" ב"מרחב התפר" על גורמי הצבא "לרדת לשטח", לבקר בבית התושב ולבדוק אישורים על תשלומי מסים, תעודות בית ספר של הילדים ו"מיפויים הקיימים במת"ק". הנוהל קובע כללים נוספים בדבר אופן הגשת הבקשה והטיפול בה, בדבר המסמכים שיש לצרף לה ובדבר הרכב הוועדה שאמורה לדון בה, ומאחר שההיתר ניתן לשנתיים בלבד, גם בדבר אופן הטיפול בבקשה להארכת תוקפו.

היתר נוסף הנזכר במסגרת הנהלים שנקבעו בקפ"ק הוא "היתר חקלאי". היתר זה ניתן לא למי שמעבד קרקע חקלאית בשטח שהופרד על ידי החומה, אלא למי שהוא הבעלים או היורש של הקרקע וברשותו מסמכים המוכיחים זאת. על פי הקפ"ק, בני משפחה המבקשים לעבד את האדמה הם "מועסקים במרחב התפר", והחקלאי רשאי לקבל היתרים עבורם רק על בסיס טבלה הקובעת את מספר ימי העבודה הנדרשים בכל ענף חקלאי. הצבא, שהרכיב את הטבלה, החליט שבענף עצי הפרי הנשירים, למשל, נחוצים 20 ימי עבודה בשנה לדונם, כולם בין החודשים דצמבר לאוגוסט. מספטמבר עד נובמבר אין כל צורך חקלאי להגיע לחלקה, לשיטתו של הצבא. לכרם ענבים, לעומת זאת, המכסה היא 17 ימי עבודה בשנה לדונם, והעונה החקלאית היא אפריל עד ספטמבר וחודש נוסף לגיזום – פברואר. בשאר חודשי השנה אין לחקלאים גישה לחלקותיהם. כך נקבעו עונות חקלאיות ומכסות גם למטעי זיתים, לפרדסי פרי הדר, לפלחה, לירקות הצומחים בשטחים פתוחים ולעגבניות ולמלפפונים הגדלים בחממות.

כללים, נהלים ותרשימי זרימה סבוכים נקבעו גם בנוגע להיתרים לתושבים חדשים ב"מרחב התפר", היתרים לבעלי עסקים ולסוחרים, היתרי ביקור (מטעמים הומניטאריים, כגון לוויה או חתונה), היתרים לתלמידים שבית ספרם ממוקם מעבר לחומה, היתרים לצוותי רפואה וכדומה.

ראוי להזכיר שוב כי "מרחב התפר" הוא שטח של הגדה המערבית, שישראל הקיפה בחומה, וכל פלסטיני המתגורר באיזור זה או מעוניין להיכנס אליו, נאלץ לעבור את המחסומים

הבירוקרטיים וה"טרטורים" שמציבה ישראל, על מנת לקבל היתר לשם כך. זוהי מהות ה"קפ"ק".

5.10.2009 **בית המשפט מבקר באופן חריף את התנהלות המדינה, שעשתה דין לעצמה ולא פירקה את החומה, כפי שקבע בג"ץ בעתירת המוקד להגנת הפרט**

העבודות לפירוק החומה באיזור הכפרים עזון ונבי אליאס החלו שלוש שנים לאחר מתן פסק הדין, ורק לאחר שהמוקד הגיש בקשה לצו לפי פקודת ביזיון בית המשפט. [השופטים קובעים](#) כי "אין להשלים עם התנהלות מעין זו. פסקי דינו של בית משפט זה אינם בגדר המלצות וחובה על המדינה לכבדם ולקיימם במהירות וביעילות". בית המשפט מחייב את המדינה בתשלום הוצאות העותרים בסך 20,000 ש"ח.

מרץ 2010 **המוקד להגנת הפרט עותר לבג"ץ בנושא כניסת פלסטינים ל"מרחב התפר" לצורך עיבוד אדמותיהם** ואילך

אלפי חקלאים פלסטינים מצאו עצמם, לאחר הקמת החומה, כשביתם בצדה האחד ואדמתם החקלאית בצדה האחר. בקשות של רבים מהם להיתר כניסה ל"מרחב התפר" – על מנת שיוכלו לעבד את אדמתם – סורבו או לא נענו כלל. [המוקד טוען](#) כי ישראל פוגעת באופן בלתי סביר ובלתי מידתי בזכויות החקלאים לחופש תנועה, לחופש קניין ולחופש העיסוק.

5.9.2010 **בעקבות עתירת המוקד להגנת הפרט מפסיק הצבא לעכב בשיטתיות צעיר פלסטיני בעוברו את החומה המפרידה בין ביתו ליתר חלקי הגדה המערבית**

[העותר מעוכב במחסום זמן ממושך כמעט מידי יום](#). העתירה מדגישה את הפגיעה בחופש התנועה ובפרנסתו של העותר. המוקד טוען כי מצב בו הצבא מעכב אדם המבקש לעבור מחלק אחד של השטח הכבוש למשנהו, אינו חוקי.

ספטמבר 2010 **הצבא מפרסם את הנוסח השני של הקפ"ק**

[הקפ"ק החדש](#) אינו מכיל שינויים מהותיים בפקודות הצבא ב"מרחב התפר".

6.10.2010 **בעקבות עתירת המוקד להגנת הפרט לבג"ץ, מנפיק הצבא לבעלה של פלסטינית המתגוררת ב"מרחב התפר" היתר "תושב חדש" במרחב**

[המוקד טוען](#) כי מניעת מגורים משותפים מבני הזוג, פוגעת פגיעה אנושה בזכות היסוד שלהם לחיי משפחה ובזכות העותר לחופש תנועה. המוקד מצייין כי הוא מתנגד מכל וכל

למשטר ההיתרים, ולו היה הצבא פועל על פי פקודותיו-שלו, ההיתר היה מונפק לפני זמן רב והפגיעה הקשה בזכויות בני הזוג הייתה נמנעת.

5.4.2011 **בג"ץ מכשיר את "משטר ההיתרים": דוחה את העתירות העקרוניות וקובע כי סגירת "מרחב התפר" והחלת משטר ההיתרים בו עומדת במבחני החוקיות**

העתירות נדחות, אף על פי שבית המשפט קובע כי "החלת משטר ההיתרים, תוך חיוב בקבלת היתר לצורך כניסה ויציאה למרחב, מהווה מגבלה ברורה על חופש התנועה של תושבי האיזור במרחב זה, ומגבילה את נגישותם של התושבים – לבתיהם, לאדמותיהם ועסקיהם המצויים במרחב התפר". עם זאת, קובע בית המשפט כי על הצבא להגמיש את הכללים המאפשרים להעתיק את מקום המגורים אל "מרחב התפר" או לבקר את תושביו. בנוסף על כך, מורים השופטים למדינה לקבוע לוח זמנים ברור ויעיל לטיפול בבקשות להיתרים, במטרה לשמור על שגרת חיים סבירה.

ביקורת שיפוטית על פסק הדין

המוקד להגנת הפרט והאגודה לזכויות האזרח, שהגישו את העתירות, מותחים ביקורת חריפה על ההחלטה. "בג"ץ נותן הכשר לאפליה שיטתית וממוסדת, שמטרתה אינה הגברת הביטחון כי אם נישול פלסטינים מאדמותיהם", נכתב בהודעת הארגונים לעיתונות.

20.7.2011 **בג"ץ מותח ביקורת נוקבת על התנהלות המדינה בנושא מתן היתרי כניסה ל"מרחב התפר": במרבית המקרים חוזר בו הצבא מסירובו מיד לאחר שמוגשת עתירה ומנפיק את ההיתר המבוקש עוד לפני הדיון בבית המשפט**

בהחלטה בבקשה לביטול דיון, שמתקבלת לאחר שנציגי המדינה הודיעו יום אחד בלבד לפני הדיון כי יונפקו היתרים לעותרים – בני זוג המבקשים לעבד את אדמותיהם הכלואות ב"מרחב התפר", כותב השופט רובינשטיין: "חבל עד מאד שמה שיכול היה להסתדר בלי עתירה, ובזבוז זמן מזכירותי ושיפוטי, וכל הכרוך – מסתדר ברגע האחרון לפני הדיון. אבקש כי הערה זו תובא לפני הגורמים הנוגעים בדבר, ככל שהדבר איכפת להם, ואני מקווה שכן".

השופט רובינשטיין עומד בעיקר על העלויות הנגרמות לבית המשפט בשל התנהלותו הבעייתית של הצבא, אולם ברי כי התנהלות זו פוגעת בראש ובראשונה בכל אותם עותרים, הזכאים להגיע לאדמותיהם אך נאלצים להמתין זמן רב לקבלת אישור גישה אליהן ובכל אותם פלסטינים רבים שאין בידם ידע, זמן, כוח נפשי ואמצעים להיאבק מול המערכת הדרקונית של משטר ההיתרים ולעתור לבית המשפט הישראלי.

<p>בעקבות המלצות בג"ץ בעתירות העקרוניות, מפרסם הצבא את הנוסח השלישי של הקפ"ק</p> <p>השינויים העיקריים נוגעים לקביעת לוחות זמנים בהליך להגשת בקשה להיתר כניסה ל"מרחב התפר" ובהליך להגשת ערר על סירוב לבקשה להיתר. בפועל, לוחות הזמנים נשארו במידה רבה כפי שהיו לפני פרסום הנוסח החדש, לפחות בכל הנוגע למתן היתרים לפלסטינים שאינם "תושבי קבע במרחב התפר", אלא מבקשים לעבור את החומה כחלק משגרת חייהם.</p>	נובמבר 2011
<p>דו"ח האו"ם קובע, בין השאר, כי היבול של עצי הזית בשטחי "מרחב התפר" קטן בכ- 60% מהיבול שמעברה האחר של החומה, בחלקות הנגישות לחקלאים כל עונות השנה</p> <p>לדו"ח המלא</p>	דצמבר 2011
<p>בעקבות עתירת המוקד להגנת הפרט לבג"ץ, מתיר הצבא את כניסתו של מנהל בית ספר ל"מרחב התפר", לצורך מתן שיעורים פרטיים לתלמידי תיכון</p> <p>המוקד טוען, כי מניעת כניסתו של האיש ל"מרחב התפר" פוגעת בזכותו לחופש העיסוק ולחופש התנועה, ובזכויותיהם של תלמידיו, המתגוררים שם, לחינוך. המוקד אף מדגיש, כי עניינו של מנהל בית הספר מהווה המחשה מובהקת לפגיעה הקשה והבלתי מידתית של משטר ההיתרים בזכויותיהם של פלסטינים בשטחים הכבושים.</p>	5.12.2011
<p>במסגרת עתירת המוקד להגנת הפרט מתחייבת ישראל – התחייבות שקיבלה תוקף של פסק דין – כי הצבא יפרסם נוסח חדש לקפ"ק "מרחב התפר" עד ליום 1.9.2012</p> <p>הקפ"ק החדש אמור להסדיר, בין השאר, את הפקודות והנהלים הנוגעים לתושבים השוכרים חלקות חקלאיות ב"מרחב התפר".</p> <p>פסק הדין</p>	10.7.2012
<p>המוקד להגנת הפרט מפרסם את "דו"ח משטר ההיתרים": הצמצום במתן ההיתרים והנטל הבירוקרטי הכבד שכופה הצבא, פוגעים אנושות בזכויותיהם של הפלסטינים ב"מרחב התפר"; לא ניתן להצדיק את משטר ההיתרים ב"שיקולי ביטחון", והפגיעה בזכויות היא תוצאה בלתי נמנעת של משטר זה</p> <p>הדו"ח מוכיח כי תוצאות מדיניותה של ישראל ברורות ומיידיות: הפרדה פיסית של הפלסטינים המתגוררים ב"מרחב התפר" ובידודם הכלכלי, המשפחתי, החברתי והתרבותי משאר תושבי הגדה המערבית; ושינוי דפוסי החקלאות באיזור, לרבות ירידה חדה בהיקף הקרקעות החקלאיות המעובדות ב"מרחב התפר", ירידה הפוגעת אנושות בכ-150 קהילות וכפרים המצויים מצידה האחד של חומת ההפרדה אך קרקעותיהם נכלאו מצידה האחר.</p>	מרץ 2013

2.4.2013 **המוקד להגנת הפרט מגיש את העתירה ה-100 בסדרת עתירות לבג"ץ בשם חקלאים שחומת ההפרדה חוצצת בין בתיהם לבין אדמותיהם; בכ-90% מהעתירות שההליך המשפטי בהן הסתיים קיבלו העותרים היתרים**

[העתירה](#)

6.6.2013 **בג"ץ למדינה: יש לאמץ מדיניות אוהדת בכל הנוגע למתן היתרי כניסה ל"מרחב התפר", לפיה "הכלל זה לתת והחריגים – לא לתת"**

הדברים נאמרים במהלך [דיון בשלוש עתירות שהגיש המוקד להגנת הפרט](#), בעניינם של פלסטינים שהחזיקו בעבר בהיתרי כניסה ל"מרחב התפר" לצורך עיבוד אדמותיהם, אולם בקשותיהם לחידוש ההיתרים שברשותם סורבו או לא נענו. לאחר שזמן קצר לפני הדיון בעתירות מביע הצבא נכונות לתת היתרים לשניים מהעותרים, מעיר השופט ג'ובראן כי לא ברור מדוע המשיבים "מטרטרים" את העותרים, שבסך הכל מבקשים לעבד את אדמותיהם למטרות פרנסה – "לא לשחק ולא לבקר", ומאלצים אותם להגיש עתירה. השופט הנדל מוסיף, כי במקרים בהם יודע הצבא מראש על הכוונה לתת היתר, עליו לפעול לזירוז ההליך ולא להערים קשיים מיותרים על החקלאים.

בעקבות ביקורת השופטים מסכים הצבא לתת היתרים לשלושת העותרים, אולם מדיניותו הכללית בנושא מתן היתרים ל"מרחב התפר" נותרת ללא שינוי.

17.10.2013 **בג"ץ מותח ביקורת על התנהלותו האטית של הצבא בכל הקשור בטיפול בבקשות לחידוש היתרי כניסה ל"מרחב התפר"**

בית המשפט מדגיש, כי נוכח דרישת הצבא להגיש בקשות לחידוש היתר לצרכים חקלאיים רק החל משלושה שבועות ואילך טרם פקיעת תוקף ההיתר הקיים, מתחדד הצורך להקפיד על מתן תשובה בתוך שבועיים מיום קבלת הבקשה אצל גורמי הצבא; "במיוחד דרושה הקפדה כזאת כשמדובר בהיתר בן שישה חודשים, היוצר לוח זמנים לא ארוך כשלעצמו", נכתב ב**פסק הדין**. בנוסף קובע בית המשפט, כי יש לגבש נוהל שיאפשר לפונה לעקוב אחר הטיפול בבקשתו ולוודא שזו אכן הגיעה אל הגורמים שאמורים לטפל בה.

דברי הביקורת נופלים על אוזניים ערלות; הצבא אינו משכיל ליישם את המלצות השופטים ופלסטינים ממשיכים להיות ללא ההיתר הדרוש להם לעיבוד אדמותיהם.

ינואר 2014 **כשנה וחצי לאחר המועד לו התחייבה המדינה בפני בית המשפט: הצבא מפרסם את הנוסח הרביעי של הקפ"ק**

בניגוד למובטח, [הקפ"ק החדש](#) אינו מתייחס למי שאינם מחזיקים בבעלותם אדמה חקלאית ב"מרחב התפר" אלא שוכרים או חוכרים קרקע במקום. כמו כן קובע הקפ"ק

החדש לוחות זמנים מגבילים יותר מקודמו בכל הקשור להגשת בקשות להיתר כניסה ל"מרחב התפר" ולמתן תשובות על בקשות אלה.

למידע נוסף

21.1.2016

פחות משנה לאחר שהורה למדינה לשקול מחדש את תוואי חומת ההפרדה באיזור בית ג'אלה: בג"ץ מאשר את חידושן של העבודות להקמת החומה באיזור לפי התכנון המקורי, למעט כ-225 מטרים שייוותרו – לעת עתה – לא בנויים

באפריל 2015 מקבל בית המשפט את עתירתם של תושבי בית ג'אלה ומקפיא את העבודות להקמת מקטע של החומה על אדמות העיירה ובסמוך לשני מנזרים שבקרבתה. "לא שוכנענו כי לא ניתן להקים את הגדר בתוואי שיאפשר השגת התכלית הביטחונית שביסודה, אך אשר יפגע פחות בזכויות המנזרים והתושבים המוגנים", כותבים השופטים בפסק הדין, תוך שהם מורים למדינה לגבש תוואי חלופי, שימנע את ניתוק הרצף הטריטוריאלי בין המנזרים לבין עצמם ובינם לבין הקהילות המקומיות. בית המשפט נמנע מלהכריע בעניין הפגיעה באדמותיהם החקלאיות של התושבים הפלסטינים ובחופש הגישה אליהן.

ארבעה שבועות בלבד לאחר מתן פסק הדין, מודיעה המדינה כי בכוונתה להמשיך בבניית החומה באיזור על פי התוואי המקורי, ובשלב זה להותיר פתח באורך של כ-225 מטרים בקצה המערבי, שם שוכנים המנזרים. עיריית בית ג'אלה והמנזרים עותרים לבג"ץ בשנית וטוענים, בין היתר, כי התנהלותה של המדינה קובעת עובדות מוגמרות בשטח, ובכך כובלת את שיקול הדעת העתידי בדבר חלופות שימנעו את הפיכתם של 3,000 דונם מאדמותיהם החקלאיות של תושבי העיירה למובלעת השוכנת מעבר לחומה. בג"ץ דוחה את העתירות בנימוק ש"אין מקום לעיכוב הבנייה עד לגיבוש פתרון מלא למקטע הרלוונטי כולו". יחד עם זאת, קובע בית המשפט, כי ככל שהמדינה תחליט בעתיד לסגור את הפתח המערבי, יוכלו העותרים להעמיד לביקורת שיפוטית את מלוא התוואי באיזור.

בשלהי נובמבר 2016 מגישים שישה מבעלי האדמות, שהחומה תנתק את חלקותיהם מבית ג'אלה, תביעה בצ'ילה נגד שלושת שופטי ההרכב שדחה את העתירות. התובעים טוענים, כי אישור תוואי החומה באיזור מהווה פשע נגד האנושות על פי סעיף 7 לאמנת רומא. בית המשפט בצ'ילה דוחה את התביעה ביום 2.12.2016, בנימוק שישראל לא אישרה את אמנת רומא; שמדובר בפגיעה ברכוש ולא בעקירת אוכלוסייה מוגנת; ושלא מתקיים באיזור סכסוך קבוע ועל כן החוק ההומניטארי הבינלאומי אינו חל עליו.

כתבה מעיתון "הארץ", 3 דצמבר 2016

המוקד להגנת הפרט: הנוהג לזמן חקלאים ובעלי אדמות ב"מרחב התפר" לוועדות

15.8.2016

ערר בהתראה קצרה הינו פסול ואדנותי; על הצבא לחדול ממנו לאלתר

במכתב לראש המינהל האזרחי, מוחה המוקד להגנת הפרט על יחסו המזלזל של הצבא כלפי תושבים פלסטינים, הפונים לוועדת ערר לאחר שבקשתם לקבל היתר כניסה לאדמותיהם ב"מרחב התפר" סורבה. חרף פרק זמן של ארבעה שבועות העומד לצבא לזימון הפונים לוועדה, מסירת הודעה על מועד הדיון בהתראה של 48 שעות בלבד היא דבר שבשגרה. המוקד מדגיש, כי מדובר בהתנהלות אדנותית, שאינה מייחסת חשיבות לכך שהגעה לדיון בוועדה דורשת היערכות מראש והפסד של יום עבודה, ומאפיינת את אופן טיפולו של הצבא בבקשותיהם של פלסטינים במגוון תחומים.

לקראת פרסום נוסח חמישי של קפ"ק "מרחב התפר": המוקד להגנת הפרט קורא

4.1.2017

לצבא לעמוד בהתחייבויותיו כלפי התושבים הפלסטינים

במכתב לראש המינהל האזרחי, עומד המוקד להגנת הפרט על ליקויים חריפים בהוראות הקפ"ק ובפרשנות שמעניק להן הצבא. בין הנושאים בהם נדרש שינוי במדיניות הקבועה בקפ"ק: הנפקת היתרים לקרובים מדרגה ראשונה של בעלי אדמות במרחב התפר – ללא תלות בגודל החלקה המעובדת; ביטול הדרישה כי לוועדות ערר יופיעו בעלי האדמות ובתי העסק ולא המבקשים היתרי כניסה ל"מרחב התפר" (חקלאים/פועלים); הסדרת היתר לרעיית צאן; וביטול ההגבלות על כניסה של קטינים המתלווים למחזיקים בהיתרי כניסה ל"מרחב התפר".

עוד מציין המוקד, כי חרף הבטחות חוזרות ונשנות להנגיש את הקפ"ק לאוכלוסייה הפלסטינית, עד היום לא טרח הצבא לתרגמו לערבית. בד בבד, דוחה הצבא בקשות של פלסטינים בטענה שלא פעלו בהתאם להוראות הקפ"ק – אותו אינם יכולים לקרוא או להבין.

הצבא מפרסם את הנוסח החמישי של קפ"ק "מרחב התפר"

9.3.2017

לקריאת הקפ"ק החדש

בעקבות עשרות עתירות פרטניות נגד תוואי החומה, פורקו חלקים ממנה ונבנו מחדש, קרוב יותר לקו הירוק. עם זאת ממשיכה חומת ההפרדה – שבנויה ברובה בתוך שטח הגדה המערבית, על אדמות שהופקעו מפלסטינים – לפגוע בזכויות היסוד של תושבי הגדה. ישראל ממשיכה לקיים בשטחי "מרחב התפר" משטר היתרים דרקוני, וחוטאת לחובה המוטלת עליה מכוח המשפט הבינלאומי, לאפשר לתושבי השטחים חיים נורמאליים ונאותים.

נכון להיום